De Heraut

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (*Staatsblad* N°. 124).

Dit blad wordt geregeld des **Vrijdags** aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseeren aan de **REDACTIE**. Abonnementen en Advertentiën aan de **ADMINISTRATIE** van **De Heraut**, Amsterdam.
Inzendingen die later dan **Donderdag** 's namiddags te 12 ure worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 20 September 1891. N°. 717.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden ƒ **1.20.** Afzonderlijke nummers aan het Bureel **10** Cent.
Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureel te Amsterdam.
Advertentiën: van **1** tot **6** regels **80** Cent; voor elken regel meer **15** Cent.
Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verslagen van Vereenigingen **10** Ct. per regel.

„Uwe ziele zal Hij bewaren."

> De Heere zal u bewaren van alle kwaad; uwe ziele zal Hij bewaren. Psalm 121 : 7.

Een der rijkste en heerlijkste beloften, u door God in zijn Woord gegeven, is wel deze, *dat Hij uwe ziele bewaren zal.*

Verdiep u nu niet in de vraag, of dit bewaren uwer ziel doelt op het bewaren en in stand houden van uw leven, of enkel geestelijk ziet op het bewaren van uwe ziele, zoo dikwijls ze door Satan of wereld wordt aangevochten.

Zulke tegenstellingen zijn altoos eenigszins gemaakt en gezocht, en in Gods heilig Woord wordt uw leven zeer terecht nooit van uw ziel in geestelijk opzicht afgescheiden.

Ge hebt niet een leven op u zelf, en bovendien nog het leven uwer ziel, maar heel uw leven, uw bestaan, uw aanzijn en uw voortbestaan hangt aan uw ziel, is in elk opzicht met uw ziel dooreengevlochten, en is nu en eeuwig van het leven uwer ziel onafscheidelijk.

Wie, als hij sterft, verloren gaat, gaat met zijn ziel ter helle, en wie als hij de vallei der schaduwe des doods betreedt, in zijn Heiland geborgen is, gaat met zijn ziele de eeuwige zaligheid in.

Zoo is ook hier op aarde uw leven nooit zonder het leven uwer ziel te denken. Zelfs al wat uw lichaam wedervaart, raakt uw ziel, heeft op het leven uwer ziel invloed, en sleept het leven uwer ziel ten goede of ten kwade mee. Wie zich in zijn tijdelijk leven bedreigd ziet, doorworstelt den angst, dien hem dit gevaar aanjaagt, in zijn ziel. En van daar komt het, dat de heilige mannen Gods, óók zoo dikwijls de Heere hen uit *doodsgevaar* gered had, dit noemden »dat de Heere hun ziele bewaard had."

Niet op schoolsche onderscheiding moet ge dus bij zoo rijke belofte Gods bedacht zijn; maar ge moet ze nemen in haar vollen, onuitputtelijken rijkdom.

Uw ziele, dat is uw bestaan als mensch, zoo geestelijk als uitwendig, heeft de Heere uw God in zijn hand genomen, en Hij is het, die uw ziele, en in uw ziele uzelf, uw persoon, uw eeuwig aanzijn bewaart.

* * *

Zeer zeker ligt in deze toezegging ook een belofte voor uw aanzijn hier op aarde.

Ge zijt elk uur in gevaar. Elk oogenblik kan de dood u wenken. En ook de afwending van dat gevaar staat niet in uw macht, maar ligt alleen in 's Heeren hand.

En evenzoo ligt er een nog rijker belofte in voor het ontzettend oogenblik, als de tijdelijke dood u uit het leven komt wegnemen. Want kunt ge, zoo lang ge leeft, door voorzichtigheid en door gebruik van de middelen, nog allerlei levensgevaar, met Gods hulpe afweren, als ge sterft, hebt ge elke macht verloren, om voor u zelven te waken.

Ge verliest dan uw bewustzijn. De afsterving van uw lichaam maakt u volkomen machteloos. Ge verliest elke beheersching over uzelven, en even willoos als gedachteloos, wat deze wereld betreft, wordt ge weggerukt naar een vaag en onbekend oord, waarvan ge u zelfs vóór uw sterven geen voorstelling kunt vormen.

Dat noemde de zanger in Israël de vallei der schaduwe des doods, en hij loofde en dankte zijnen God, dat hij in Hem zijn goeden trouwen Herder mocht bezitten, van wien hij wist, dat Hij ook in die vallei hem geleiden en met zijn stok en staf hem vertroosten zou.

En zoo zegt de Heere het ons ook in deze belofte toe. Als we bij het sterven onszelven geheel moeten overgeven; niet meer weten wie we zijn en voor een wijle elk besef en elk bewustzijn verliezen, en het oogenblik komt, dat onze liefste panden op aarde niets meer voor ons doen kunnen, dan de oogen van ons lijk toesluiten, dan zegt de Heere, *zal Ik uwe ziele bewaren*, Ik zal u in mijn heilige hoede nemen, en u brengen in het land van eeuwigen vrede.

* * *

Maar van ongemeen veelvuldiger toepassing nog is deze belofte Gods bij de worsteling, die ons in uren van verzoeking en strijd wordt opgelegd.

In doodsgevaar verkeeren we slechts bij uitzondering, sterven doen we in den tijdelijken dood maar ééns. Doch geestelijk verkeeren we elk oogenblik in levensgevaar, Door Satan en wereld wordt onze arme ziel elken dag en ieder uur belaagd. De verzoeking omringt ons gedurig.

En dan bovenal heeft uwe ziele *bewaring* noodig.

Wierdt ge dan aan u zelven en aan de macht der verleiding overgelaten, zoo zou nooit anders dan bezwijken de uitkomst zijn, en het einde zou geen ander kunnen wezen, dan dat uwe ziele wegstierf in den eeuwigen dood.

Niet alsof er ook in het gewone leven geen machten ter bewaring voor uw ziel zouden geboden zijn. De macht der opvoeding, de prikkel der conscientie, het bittere gevolg van elke zonde, de prijsstelling op uw goeden naam bij de menschen, de instelling van Gods kerk met haar genademiddelen, en zooveel meer, zijn heerlijke staketsels, waarmeê de liefde des Heeren u omtuind heeft, om u te sterken in de ure der verzoeking.

Ook ontvingt ge, zoo het nieuwe leven in uwe ziel ontkiemde, een heerlijke macht des geloofs, die ook in deze worstelingen soms bergen verzetten kan, en er is geen kind van God, of in de ure der bangste verzoeking, heeft hij het wel terdege bespeurd, hoe er uit dit geloof een kracht in hem opwerkte, die soms wonderen deed.

Ja, dit alles saam vormt die geestelijke wapenrusting, herkenbaar aan het schild des geloofs en den helm der zaligheid, waarop de apostelen ons zoo gedurig wijzen.

* * *

En toch, hoe rijk ook die middelen van bescherming en verdediging zijn, die ons reeds in den gewonen weg door Gods genade ter beschikking zijn gesteld, toch leert ons de geestelijke ervaring, dat er bij alle deze middelen nog iets geheimzinnigs bij moet komen, of we zijn, als de verzoeking iets machtiger wordt, onmiddelijk weg.

Uit tweeërlei ervaring weten we dit.

Vooreerst uit de heerlijke ervaring als we stand hielden, en *niet* bezweken, en dan door onweerstaanbaren drang werden uitgedreven, om op de knieën te vallen en onzen God voor zijn heerlijk bewaring te danken. Iets, waar we geen rekenschap van kunnen geven, zegt het ons dan, dat alle middelen zouden zijn te kort geschoten, zoo niet, ongezien en ongemerkt, Gods ontferming ons ondersteund en gered had.

En ten andere ontwaren we dit nog sterker en zekerder uit de bittere en droeve ervaring, als we, ja, wel tegenworstelden en ons te weer stelden, maar, helaas, in het bange oogenblik van beslissing toch *bezweken.* Dan toch leerden we zoo duidelijk, dat al onze wilskracht en al onze geloofsmacht op zichzelf volstrekt ontoereikend is, en dat, zoo God ons niet bewaart, we toch onmachtig zijn om aan een te machtige verzoeking weerstand te bieden.

En dit nu vervult Gods kind soms met een gevoel van onuitsprekelijken angst. Hij toch behoort niet meer tot die luchthartigen, die, ja, anderen tot allerlei zonden in staat achten, maar voor zichzelven geen gevaar duchten. Integendeel hij heeft de *zwakheid* van zijn eigen hart bekend en kan juist daarom nooit meer voor zichzelven instaan.

En daarom nu gaf God de Heere aan zijn kinderen bij al deze omtuining en bij al deze wapenrusting, bovendien nog die heerlijke en die onmisbare belofte: *Vrees niet*, Ik *zal uw ziele bewaren.*

* * *

En aan die belofte nu zou Gods kind volkomen genoeg hebben, hoe bang de strijd zich ook tegen hem verheffe, mits hij met die rijke belofte bij zijn zielsworsteling dan ook rekende.

Maar dit is het juist waar het zoo meestal aan schort.

Als de soldaat in den krijg trekt, zal hij geen oogenblik in den waan verkeeren, dat, mits hij maar goed gewapend is, de overwinning zeker is. Neen, behalve op zijn wapenrusting zal hij minstens evenzeer *op zijn veldheer* letten, om dat hij weet, hoe eigenlijk van het beleid van dien veldheer de zegepraal afhangt.

Maar zoo doet vaak Gods kind *niet.*

Mits hij zijn geestelijke wapenrusting maar heeft aangelegd, acht hij zich veilig voor elk gevaar, en o, zoo dikwijls verzuimt hij naar den eenigen Leidsman zijner ziele op te zien, die toch alleen in staat is, om hem in het hachlijk oogenblik te redden.

Zoo laat ge dan deze belofte Gods, dat *Hij* uw ziele bewaren zal, stil liggen. Ge werkt er niet mede. Uw geloof richt er zich niet op. Uw gebed gaat er niet naar uit. Ge verstaat de heilige kunst niet, of althans ge beoefent de heilige kunst niet, om ook op die principale belofte te pleiten.

Of liever ge pleit er wel in het algemeen op; ook soms wel vooruit als ge eenig gevaar naderen ziet; maar ge laat dat pleiten na in de ure der verzoeking zelve.

En dit nu breekt uw kracht en geeft overwicht aan uw zielsvijand. Zoo staat ge ontzenuwd als de worsteling aanvangt. En dan natuurlijk is de afloop van den strijd licht te voorzien.

Toch is daarom die belofte ook voor u nog niet krachteloos geworden. Veeleer kan ze ook voor u nog wonder werken. Maar dan moet die belofte ook aangegrepen, en voor u leven gaan, als een belofte van uw God *ook aan u.*

KUYPER.

Officieele berichten uit de Ned. Geref. kerken.

De Voorloopige Synode van Nederduitsche Gereformeerde Kerken, brengt ter kennisse van de Kerken dat de voorslag, door Deputaten van de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk, onlangs te Leeuwarden gehouden, op 9 September bij haar ingediend en verder toegelicht, in hare zitting van 15 September j.l. met algemeene stemmen, op het eenparig advies van de adviseerende leden, is aangenomen bij een Besluit, dat hieronder is afgedrukt, door opneming van het daarbij behoorende Rapport en de Bijlagen.

Voorts noodigt de Synode de Kerken uit op aanstaanden Zondag, den 20sten September 1891, in de Bediening des Woords en der Gebeden den Heere te danken voor zijn dusver verleende genade en van Hem af te smeeken, dat de verdere regeling der nu in beginsel aanvaarde vereeniging voorspoedig tot stand kome.

De Synode voorn.
KUYPER, Praes. Syn.
VAN GOOR, Ass. Syn.
WAGENAAR, Scriba Syn.
FERINGA, Scriba Syn.

's Gravenhage, 5 September 1891.

MET 5 BIJLAGEN.

Aan de Voorloopige Synode van Nederduitsche Gereformeerde Kerken, vergaderd te 's-Gravenhage.

De Commissie, benoemd in Uwe zitting van 8 September j.l., met mandaat, om U te dienen van consideratie en advies in zake het door eene Deputatie ter Uwer kennisse gebracht besluit van de Algemeene Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk, handelende van de vereeniging harer Kerken met de Nederduitsche Gereformeerde Kerken, heeft de eer U te berichten, als volgt:

1°. dat zij, na aandachtige lezing van bovengenoemd stuk, geacht heeft zich tot de Deputaten der Chr. Geref. Synode te moeten wenden, met beleefd verzoek, om ten opzichte van onderscheidene punten nader omtrent de bedoeling der Chr. Ger. Synode te worden ingelicht. Zij deed dit verzoek in een schrijven d.d. 9 Sept. jl., waarvan een afschrift als Bijlage A dit rapport verzelt.

2°. dat zij hierop reeds onder dagteekening van 10 Sept. jl. het antwoord mocht ontvangen, dat als Bijlage B aan dit rapport is gehecht.

3°. dat door dit breedvoerig en zaakrijk schrijven de zeer ernstige vrees, alsof de aanneming van den voorslag op onoverkomelijke bezwaren zou stuiten, voor een zeer groot gedeelte week, zoodat Uwe Commissie oordeelde, dat zij genoegzaam voorgelicht en tot het vaststellen van haar advies in staat zou zijn, indien zij nog over de beteekenis van enkele uitdrukkingen in dit schrijven een waarborg tegen mogelijke misvatting mocht ontvangen; ten welken einde zij zich nogmaals tot meergemelde Deputaten wendde met een tweede missive, die als Bijlage C hier in afschrift bijgaat.

4°. dat het antwoord onder dagteekening van 14 September op dit tweede schrijven ontvangen, en hetwelk de Bijlage D van dit rapport vormt, haar, voor zooveel noodig, geruststelde, en alzoo veroorloofde zonder verwijl tot het in concept brengen van haar advies aan Uwe vergadering over te gaan.

5°. dat zij bij het vaststellen van dit advies meende, zich op het standpunt te moeten plaatsen, dat, èn door het Synodaal Convent, èn door de Synoden van Utrecht en Leeuwarden is ingenomen, hierin bestaande, dat aan het gescheidene leven onzer wederzijdsche Kerken, als in strijd met Gods Woord, hoe eer hoe beter een einde diende te worden gemaakt, en dat het daartoe noodzakelijk was, af te zien van elke poging, om tot een eenstemmig oordeel te geraken over elkanders oorsprong en verleden; zoodat alleen mocht gevraagd naar den vorm, waarin de kerken zich *op dit oogenblik* aan elkander aanboden; altoos onder de noodige waarborgen tegen krenking van elkanders overtuiging met betrekking tot het eigenaardig karakter van de wederzijdsche kerken.

6°. dat, naardien de Synode der Chr. Geref. Kerk, onlangs te Leeuwarden gehouden, positie nam op denzelfden grondslag, waarop ook Uwe Synode te Leeuwarden in 1890 oordeelde, dat alle verdere onderhandeling moest plaats hebben, er thans een vast uitgangspunt was verkregen, waardoor wel bezien de gewichtigste vraagstukken vooruit reeds principieel waren uitgemaakt.

7°. dat zij, in dat licht de verklaringen en bedingen der Chr. Geref Synode beschouwende, zich wel niet kon ontveinzen, dat deze veelszins in een geheel anderen vorm waren ingekleed, dan waarin die onzerzijds zouden zijn gegoten, maar toch ook niet mocht voorbijzien, dat deze o. i. eenigszins eenzijdige wijze van uitdrukking beteren waarborg voor broederlijke oprechtheid bood, dan zoo gezocht ware naar termen en uitdrukkingen, die een *onzijdig* karakter droegen, en dat het voor ons belemmerende hiervan kan worden weggenomen, zoo wij onzerzijds niet verzwijgen in welken zin deze zinsneden door ons worden verstaan.

8°. dat zij echter, om geen vernieuwde onderhandelingen over deze quaestiën van vorm noodig te maken, acht dat Uwe vergadering het meest practisch en voorzichtig zal handelen, door zich daarbij zoo goed als uitsluitend te bedienen van uitdrukkingen voorkomende in de ons door Deputaten verstrekte toelichtingen.

9°. dat zij liever dan consideranten en adviezen te ver vaneen te scheiden, meende dat de duidelijkheid bevorderd zou worden, bijaldien de consideranten, voor zooveel noodig, aan het hoofd en bij de deelen van het Concept-Besluit zelf werden opgenomen.

10°. dat het, nu zij, tot hare niet geringe vreugde, ondanks gerezen bedenkingen, ten slotte achtte te kunnen komen tot de conclusie, dat wij ons bereid hebben te verklaren, om op den ons toegezonden voorslag in te gaan, noodzakelijk scheen, Uwe vergadering voor te stellen, tevens de noodige maatregelen te nemen, die voor den verderen loop der zaken noodig zouden blijken.

11°. dat zij achtte U hare denkbeelden en inzichten daarover in den duidelijksten vorm te zullen voorleggen, zoo zij tot u komt, gelijk zij de eer heeft te doen bij dezen, met het navolgende

Concept-Besluit.

De Voorloopige Synode van Nederduitsche Gereformeerde Kerken, vergaderd te 's Gravenhage,

bekennende, dat God Almachtig in zijn heilig Woord ons de eenheid der Kerk van Christus als een onverbrekelijke ordinantie heeft opgelegd, en zóó de gemeenschap der heiligen, als het »nieuw gebod der liefde tot de broederen" in deze eenheid gefundeerd heeft;

uit dien hoofde overtuigd, dat elke scheuring en gedeeldheid in het kerkelijk leven, waar die niet door een nog hooger belang, dan deze eenheid, geboden is, of ook uit natuurlijke noodwendigheid voortvloeit, eene overtreding van zijn gebod, een wederstaan van zijne Ordinantie, en alzoo in zeer beslisten zin eene zonde voor God is te achten;

rekenende met het feit, dat die deelen van de Kerk van Christus, die hier te lande bekend zijn, als vormende »de Christelijke Gereformeerde Kerk", met die andere Kerken, die zij zelve vertegenwoordigt, in éénzelfde historisch verleden wortelen, één met haar in Belijdenis zijn, één in haar Liturgische gebruik, en één in taal; terwijl niet anders tusschen haar en de kerken dezerzijds in geschil ligt, dan *ten eerste* een onderscheiden inzicht in de wijze, waarop tot reformatie moet worden voortgeschreden; en *ten tweede* een kerkrechtelijk verschil over de wijze, om, ter afwering van het Independentisme en ter waarborging van rechtszekerheid voor het stoffelijke goed, de eenheid der saam in kerkverband levende kerken ook in de sfeer van het nationale leven thans tot openbaring te brengen, zonder dat de bedoeling van beide groepen een andere is, dan om de Dordtsche kerkenordening van 1619 als levensregel te volgen;

Wat nu *dit eerste verschil* aangaat, oordeelende: 1°. dat in de Reformatie der 16e eeuw *beide* methoden van reformatie gelijkelijk zijn toegepast, zonder dat dit destijds aan het optreden als *één* bond van kerken in den weg heeft gestaan; 2°. dat het stuk van de reformatie der kerken in dien bloeitijd van ons kerkelijk leven nimmer tot afdoende helderheid is gebracht, en alzoo in de Belijdenis der Gereformeerde Kerken niet tot een zoodanige beslissing is gekomen, dat gemis aan overeenstemming op dit punt, kerkelijke gemeenschap zou uitsluiten; en 3°. dat ook nu het desaangaande voortbestaand verschil de door haar vertegenwoordigde kerken niet belet heeft, èn op de Synode in 1889 te Utrecht, èn op de Synode in 1890 te Leeuwarden gehouden, onder zekere bedingen, de kerken van eenigszins gewijzigden oorsprong als ware Kerken Christi te erkennen. En wat betreft *het tweede verschil* constateerende, dat de dusver gevoerde onderhandelingen, niet alleen dezerzijds, maar ook van de andere zijde, steeds de strekking hadden, om al hetgeen van beide zijden nog aan de volledige uitvoering der Dordtsche Kerkenordening in den weg mocht staan, te verwijderen:

heeft met dank aan God, en verheuging des harten, kennis genomen van de ernstige pogingen, die ook thans weder door de Christelijke Gereformeerde Kerk op hare onlangs te Leeuwarden gehoudene vergadering zijn aangewend, om aan de nog altoos voortbestaande, zoo droeve en ongeoorloofde kerkelijke gedeeldheid een einde te maken; en waardeert ten zeerste de broederlijke welwillendheid, waarmede deze hare Synode eene deputatie van vijf hooggeachte broederen tot haar heeft willen afvaardigen, om een voorslag ter harer kennisse te brengen en toe te lichten, aangaande de wijze waarop zij zich voorstelde, dat de zoo zeer gewenschte eenheid van ons kerkelijk leven zou te herstellen zijn

* * *

Hebbende nu dezen voorslag (Zie Bijlage E.) met al de nauwkeurigheid, die bij zoo teedere zake voegt, overwogen, en zulks na kennisneming van de nadere toelichting haar door gemelde Deputaten welwillend verstrekt;

Zoo *besluit* de Synode hierop aan de Deputaten der Christelijke Gereformeerde Kerk te antwoorden als volgt:

ten eerste, dat zij, in den zin en geest van het desbetreffende besluit in 1890 te Leeuwarden genomen, genoegen neemt met het algeheele ter zijde stellen van de Concept-acte, die door Gedeputeerden *beiderzijds* in 1889 aan de Synoden van *beide* groepen kerken, destijds te Kampen en te Utrecht vergaderd, was ingediend.

ten tweede, dat zij van harte bereid is, alsnog met de kerken der Christelijke Gereformeerde Kerk op den grondslag van onze Drie Formulieren van Eenigheid en van de Dordtsche kerkenordening tot eenheid te geraken;

ten derde dat zij, het belangrijke verschil tusschen de beide methoden van reformatie (gemeenlijk als die van separatie en doleantie gekenteekend) erkennende, ook harerzijds bereid is, zich op het standpunt te plaatsen, dat beide groepen, zonder elkander hierin te oordeelen, haar eigene practijk en de daarmede samenhangende kerkrechtelijke beschouwing, voor eigen rekening nemen;

ten vierde, dat zij, wat aangaat het eerste beding door de Synode der Christ. Geref. Kerk gesteld, en aldus luidende: *»als over en weer, oprecht en zonder zinsbehoud, de te vereenigen Kerken erkend worden als ware en zuivere Ger. Kerken naar Belijdenis en Kerkenorde;"*

dit beding aanvaardt, begrijpende dat de uitdrukking »de te vereenigen Kerken" niet doelt op „de Christ. Geref. Kerk" eenerzijds en hare kerken anderzijds, maar op de plaatselijke kerken van beide groepen.

ten vijfde, dat wat aangaat het tweede gestelde beding:

»als, wat de verhouding tot de Ned. Herv. Kerk betreft, dit wederzijds wordt uitgesproken, dat verbreking van de Kerkelijke gemeenschap met de besturen van de Ned. Herv. Kerk niet alleen, maar ook met de leden in corporatieën en plaatselijken zin, door Gods Woord en de Ger. Belijdenis geboden en dus noodzakelijk is:"

zij zich ook tegen het in deze zinsnede bedoelde niet verzet; overmits uit het beginsel, dat de methode van separatie en doleantie beiderzijds voor eigene rekening wordt gelaten, volgt, dat hierin niet kan zijn gevergd, dat de kerken dezerzijds in dit tweede beding het standpunt der doleantie zouden veroordeelen of dat der separatie huldigen; zoodat dit beding niet *kan* inhouden de loochening van de historische betrekking tot de leden van het Nederlandsch Hervormd Kerkgenootschap; noch den eisch, dat we deze leden als heidenen en tollenaars zouden beschouwen; noch eindelijk dat de tot reformatie gekomen Kerken geene eigenaardige verplichtingen tegenover die leden zouden hebben; — en zulks met dien verstande, dat die achterblijvenden, zoolang zij achterblijven, in den zin der kerkenordening, door eigen schuld, geen objecten der tucht van het kerkelijk instituut zijn, en dit eerst dan weer worden, als zij de Opzieners der ware kerken Christi erkennen; alsook dat zij, geen recht op het Sacrament des H. Doops voor hunne kinderen, noch voor zichzelven op het Sacrament des H. Avondmaals kunnen doen gelden, zoolang zij niet gekomen zijn tot het betuigen van instemming met de belijdenis der Gereformeerde kerken en zich voegen onder haar Kerkenordening.

ten zesde, dat wat betreft het derde gestelde beding, aldus luidende;

„en als geen personen als leden der Vereenigde Kerken mogen worden erkend, dan die instemming betuigen met de Ger. Belijdenis en Kerkenorde en dienovereenkomstig wenschen te leven;"

dit harerzijds geen bezwaar ontmoet, onderstellende zij dat met dit beding niet bedoeld wordt, te kort te doen aan de belijdenis der Gereformeerde Kerken, dat de kinderen der geloovigen, behooren gedoopt te wezen *„als zijnde leden der Kerk."*

ten zevende, dat, voor zooveel aanbelangt *de vier voorwaarden in engeren zin* door de Christ. Geref. Synode in Leeuwarden gesteld, zij geene bedenking heeft tegen de eerste dier voorwaarden, rakende de attestatiën; als wordende hiermede niet veroordeeld de aloude practijk der Gereformeerde kerken en de bepaling van art. 82 der Dordtsche K.O., om kerkelijke attestatiën af te geven aan de vertrekkende leden zelven, noch ook de eventueele handelwijze, om, zoo in de plaats waar zij heen gaan, een of meer kerken zijn, met wie de attesteerende kerk in kerkverband leeft, die kerk of die kerken met name op de attestatiën uit te drukken, verblijvende het in de vrijheid der leden, bij welke van deze kerken zij hunne attestatie willen indienen.

ten achtste, dat zij geene bedenking heeft tegen de *tweede* dezer voorwaarden, zijnde van dezen inhoud:

„over en weer elkanders lidmaten, leeraren, kandidaten, ambten, attesten en tucht erkennen en voor wettig houden;"

altoos met dien verstande, dat, ter beoordeeling van de meerdere vergaderingen, gehandeld zij volgens de Dordtsche K.O.

ten negende, dat zij zich nederlegt bij de *derde* dezer voorwaarden, luidende:

„over en weer geen gemeente of kerkeraad meer formeeren ter plaatse waar reeds eene gemeente der Vereenigde Kerken bestaat, terwijl elk lid vrijheid blijft behouden om na de Vereeniging te blijven waar het voor de Vereeniging behoorde;"

niet als zou het niet de dure plicht der ontkomene Kerken zijn, om steeds te trachten de leden der »Nederlandsche Hervormde Kerk" tot het verlaten van hun zondigen weg te dringen; noch ook als zou er geen sprake van het ambt der geloovigen zijn; maar overmits deze tot beter inzicht gekomen geloovigen, in eene plaats waar Opzieners van eene met ons in kerkverband levende kerk gevonden worden, zich niet mogen gedragen alsof het ambt van deze niet gold, en diensvolgens voor zooveel noodig hunne leiding hebben te zoeken, onder het toezicht der gemeenschappelijke classe. Uit dien hoofde oordeelen ook zij, dat wat men genoemd heeft »het oprichten van tegenkerkeraden" van zelve onmogelijk wordt, zoodra beiderzijds, ook institutair, het ambt der Opzieners en de bevoegdheid der gemeenschappelijke classe erkend wordt. Voegende zij hier slechts ter verduidelijking aan toe, dat zij verstaat, geen macht te hebben, om te beletten wat anderen buiten haar voorkennis mochten doen; en verblijvende het uit den aard der zaak uitsluitend aan de Synode, om mocht zulk een geval zich voordoen, te beslissen of zulk een neven-kerkeraad al dan niet als kerkeraad van eene eigene kerkformatie in het gemeenschappelijk kerkverband zou zijn op te nemen; terwijl zij eindelijk overtuigd is, dat wel een weg zal kunnen gevonden worden, om de overtuiging die beiderzijds bestaat in verband met het al dan niet optreden van den langs verschillenden weg tot reformatie gekomen plaatselijke kerken als persoon in rechten, steeds te doen eerbiedigen.

ten tiende, dat zij tegen de vierde voorwaarde luidende:

»over en weer verklaren niet combineering, maar samensmelting tot eene Gereformeerde Kerk in Nederland te bedoelen, latende het tijdstip en de wijze van ineensmelting van twee of meer gemeenten of Kerken ter zelfder plaatse aan het oordeel der respectieve Kerkeraden en Klassen over."
geene bedenking heeft, volgende immers van zelf uit de Dordtsche K. O., dat het geheel der Kerken een confoederatief karakter bezit, en over alle uitspraken der Classen beroep op de Synode vrij blijft.

ten elfde, dat zij genoegen neemt met de slotverklaring der Christ. Gereformeerde Synode te Leeuwarden, zijnde van dezen inhoud:

„En eindelijk wat de opleiding tot het leeraarsambt betreft, oordeelt de Synode te moeten handhaven het beginsel, dat de Kerk geroepen is eene eigene inrichting tot opleiding harer leeraren te hebben, ten minste wat de godgeleerde vorming betreft."

Altoos verstaande, dat de bedoeling van deze verklaring *niet* is: 1°. om het aloude Gereformeerde beginsel van vrije studie te vernietigen; noch ook 2°. om verandering te brengen in de Gereformeerde wijze van kerkelijke examinatie der aanstaande Dienaren des Woords; evenmin 3°. om iets te laten vallen van den eisch van wetenschappelijke ontwikkeling, die steeds door de Gereformeerde kerken gesteld is, en ook 4°. niet, om tegen te spreken, dat de *vereenigde* Kerken over de regeling dezer zaak later, indien noodig, hebben te oordeelen.

ten twaalfde, dat zij, wat aangaat de voorgenomene handeling der Christ. Ger. Synode te Leeuwarden, om de Dordtsche Kerkenordening zelve bij de Overheid des Lands in te dienen als bepaling van bestuur en inrichting, hiermede uit den aard der zaak eerst dan zal kunnen rekenen, wanneer zij mededeeling ontvangt van de resultaten, waartoe deze handeling geleid heeft; verklarende zij zich reeds nu bereid, om, voor zooveel gevorderd, dezerzijds die handeling te helpen voltooien, zoodra *deze* uitkomst zal verkregen zijn: Dat de eenheid, waarvan de Nederduitsche Gereformeerde kerken leden zullen zijn, niet is een eenheid, waarvan de samenstellende deelen *personen*, maar zulk eene, waarvan de organische leden *plaatselijke Kerken* zijn, saâm verbonden door geen anderen institutairen band dan dien van de Dordtsche Kerkenordening;

en ten dertiende, dat zij derhalve, niet het minst als gevolg van de prudentie der Christ. Geref. Synode om Deputaten ter correspondentie te benoemen, als hare beslissing ter kennisse van de gemelde Synode kan brengen, dat zij bereid is, op grond van haren voorslag, in den bovenomschreven zin verstaan, onder biddend opzien tot den Koning der Kerk, die alleen het welslagen geven kan, op eene vereeniging met de kerken der »Christ. Geref. Kerk" in te gaan; en alsnu inwacht de sub 12° genoemde mededeeling, zoodra de daar bedoelde handeling genoegzaam zal gevorderd zijn.

Voorts wijst de Synode de navolgende vijf broederen, onder recht van assumtie aan: F. L. Rutgers, A. Kuyper, G. van Goor, J. C. Sikkel, K. Fernhout, om deze mededeeling in ontvangst te nemen, en machtigt hen, om, na het ontvangen van deze mededeeling, voorloopig te beoordeelen, of deze aan de gestelde voorwaarde voldoet, en voorts, voor zooveel noodig, in overleg met de vijf Deputaten der Christ. Geref. Synode te Leeuwarden, de definitieve regeling in gereedheid te brengen, die alsdan aan de eerstvolgende Synode onzer kerken zal worden voorgelegd, om alzoo eerst door deze laatste acte tot volledige vereeniging te geraken.

En eindelijk gelast de Synode de kerk, die ditmaal als Synodaal door haar zal worden aangewezen, om eene nieuwe Synodale vergadering samen te roepen, zoodra zij van de Deputaten voor deze aangelegenheid hiertoe wordt aangezocht; en zulks onder de nadere bepaling dat, bijaldien het noodzakelijk mocht blijken, deze Synodale vergadering gelijktijdig en in dezelfde plaats met de eerstvolgende Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk te houden, de Synodale kerk voor ditmaal haar last zal overdragen op de kerk van die plaats, zoodra zij van Deputaten boven genoemd aanwijzing van die plaats zal ontvangen hebben.

En hiermede de behandeling van deze gewichtige aangelegenheid ten einde brengende, spreekt de Synode hare vreugde uit, dat dit allermoeilijkste werk, om gedeelde kerken weer op een weg van kerkelijk saâmleven te brengen, door de leiding des Heiligen Geestes, waarin zoowel de Synode der Christel. Geref. Kerk te Leeuwarden, als de Synode thans te 's Gravenhage gehouden, zich verheugen mocht, aanvankelijk tot een zoo verrassende uitkomst heeft mogen leiden, waarin al 's Heeren volk zich verblijden zal, en bidt zij van den Koning der Kerk, dat door zijn genade moge geweerd blijven al wat in het verder verloop dit goede werk weer mocht kunnen verstoren.

Aldus vastgesteld in de vergadering Uwer Commissie, gehouden op Maandag 14 September 1891.

KUYPER,	*als leden van het Moderamen.*
VAN GOOR,	
WAGENAAR,	
FERINGA,	
RUTGERS,	*als adviseerende leden der Synode.*
GERSINK,	
DE HARTOG,	
HOEKSTRA,	
VAN KASTEEL,	
VAN SCHELVEN,	
PLOOS VAN AMSTEL,	*als aangewezen door de vijf Synodale sectiën.*
SIKKEL,	
BOONSTRA,	
FERNHOUT,	
RUDOLPH,	
DINGEMANS,	
ELSHOUT,	
HAZELHOFF,	
VAN PELT,	
VROLIJK,	

BIJLAGE A.

Aan de Deputaten van de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk, in zake de vereeniging met de Nederduitsche Gereformeerde Kerken.

Hooggeachte Heeren en broederen,

De Commissie, door de Voorloopige Synode van Nederduitsche Gereformeerde Kerken belast met het geven van consideratie en advies over de door U als Deputaten van de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk bij haar ingediende voorstellen, veroorlooft zich reeds nu zich tot U te wenden, met beleefd verzoek, haar te willen dienen van eenige inlichtingen, die zij dringend behoeft, om een rapport ter zake dienende in gereedheid te brengen.

Had zij de door U ingediende voorstellen door de post ontvangen, en alzoo uwe vriendelijke toespraak niet aangehoord, noch ook iets vernomen van wat te Leeuwarden was voorgevallen, zoo mag zij zich niet ontveinzen, dat de indruk, door de lezing uwer voorstellen te weeg gebracht, bij haar een hoogst pijnlijke zou geweest zijn.

Terwijl toch bij de onderhandelingen, tusschen Utrecht en Kampen gevoerd, over alle punten op twee na was overeengekomen, en alleen op deze twee punten de verdere onderhandelingen waren afgebroken, wordt haar thans uwerzijds een voorslag gedaan, waarbij de twee in geschil zijnde punten niet slechts onverzwakt worden gehandhaafd, maar eene van deze zelfs nog wordt verscherpt, en bovendien tal van bedingen ons gesteld worden, die ons in groote ongelegenheid brengen.

Nu zij echter eerst uw gesproken woord beluisteren mocht, en ook niet weinig goeds van uwe Synode te Leeuwarden haar ter oore kwam, gevoelt zij zich, in weerwil van dezen bedenkelijken voorslag, toch op veel vrijer terrein tegenover U, dan tijdens de onderhandelingen in 1889.

Zij ontving den indruk, dat Uwerzijds bovenal de zin en de neiging bestaat om de vereeniging te doen slagen en door te zetten, en kan zich daarom ook niet anders voorstellen, of de voorslag, thans door U aangeboden, zal bij uwe nadere toelichting in veel gunstiger licht voor haar treden.

Tegen het ter zijde zetten van de Concept-acte bestaat bij haar geene bedenking, en zij ziet niets liever, dan dat voortaan alle verdere onderhandeling tusschen ons uitsluitend op den grondslag van de Belijdenis en van de Dordtsche Kerkenordening sta.

Ook tegen het voorstel, om het verschil tusschen de beide methoden van reformatie te erkennen, en de verantwoordelijkheid voor beide methoden en hare toepassing geheel voor rekening te laten van die kerken die haar in toepassing brachten, kan h. i. geen bezwaar bestaan.

Maar wat zij niet wel in kan zien, is, dat uw voorslag met betrekking tot het Reglement van 1869 met het genoemde uitgangspunt in overeenstemming is.

Onze Kerkenordening toch gaat uit van een beginsel (en past dit beginsel ook toe), waarbij institutair nooit van ééne Landskerk sprake kan zijn, en men nooit tot iets anders kan geraken, dan tot plaatselijke Kerken, die Classikaal en Synodaal samenwerken en daartoe in onderling verband treden. Eene Landskerk als eenheid, als genootschap, kent de Kerkenordening niet alleen niet, maar weêrspreekt ook haar uitgangspunt en hare strekking ten eenenmale. Zoo dikwijls er geene Classe of Synode vergaderd is, bestaan er niet dan plaatselijke Kerken.

Desniettegenstaande ontving de Commissie den indruk, als lag het in de bedoeling der Synode van Leeuwarden, om de Dordtsche Kerkenordening dienst te laten doen als instituut, niet alleen voor plaatselijke Kerken, maar voor zekere landseenheid, »de Kerk" genaamd, en voor deze Landskerk als eenheid de erkenning van de Hooge Overheid te vragen.

Gaarne verneemt zij daarom, hoe dit bedoeld is, en op welke wijze de Dordtsche Kerkenordening door U op dit punt wordt opgevat.

Ook afgezien echter van deze bedenking, aan den aard der Kerkenordening zelve ontleend, ziet zij zich gedrongen, U te wijzen op een volstrekt *onoverkomelijk* bezwaar, dat uit de opvatting van uwe groep Kerken als landseenheid, voor onze Kerken zou voortvloeien. Gij zoudt dan zijn een Kerkgenootschap in den zin der Wet van 1853, en de Dordtsche Kerkenordening zou als Reglement van dit Kerkgenootschap erkend zijn. Dientengevolge zou dan elke Classikale en Synodale Vergadering onder vigeur van dit Reglement als zoodanig worden gehouden, zoodat uitsluitend de Kerken, die onder dit Reglement als zoodanig stonden, als stemhebbende leden op deze vergaderingen zouden kunnen medewerken, en c. q. hare actie in rechten erkend zien. Sloten nu onze Kerken zich op de manier van de Christelijke Gereformeerde Kerken te Winterswijk enz. hierbij aan, dan zouden zij hoogstens door U geduld zijn; zij zouden bij uwe vergaderingen bijkomen; en alzoo mede optreden in vergaderingen van uw Genootschap. Iets wat in rechten óf tot de theorie zou leiden, dat wij rebus ipsis et factis uw genootschappelijk instituut aanvaard hadden, óf wel tot de conclusie, dat alle deze vergaderingen onwettige besluiten hadden genomen en onwettige benoemingen hadden gedaan, als samengesteld deels uit wettige, deels uit onwettige leden.

Nu kunnen wij niet gelooven, dat het in de bedoeling uwer Synode lag, ons zulk eene positie aan te bieden; en het zou ons daarom aangenaam zijn, zoo deze zaak door uwe toelichting tot klaarheid kon gebracht worden.

In Kampen was voorloopig besloten, dat c. q. uwe kerken zich plaatselijk zouden laten erkennen, en dan konden onze kerken met de uwen op voet van gelijkheid in Classikale en Synodale vergaderingen samenkomen. Maar hoe zullen wij, die staatsrechtelijk niet als eenheid kunnen erkend worden, ooit samengaan met eene groep, die als eenheid wel in rechten optreedt, en daardoor ons geene plaats zou laten dan die van geduldde bijwoners?

Dit moet dan ook anders door u bedoeld zijn, en wij zien daarom op dit punt zeer verlangend uwe nadere toelichting tegemoet.

Kon toch dit punt ons voldoende worden opgehelderd, dan durven wij de hoop koesteren, dat de overige punten bij de onderhandeling geen afdoend bezwaar zouden opleveren, en alzoo de vereeniging zou kunnen tot stand komen. Maar wij mogen u evenmin verhelen, dat, bleef uwe Kerk hare handhaving als genootschappelijke landseenheid als conditio sine qua non stellen, elke uitweg om, naar den wensch onzer kerken, met u samen te leven, ons zou zijn afgesneden; en wij meenen u veilig te kunnen verzekeren, dat de Synode onzer kerken hierover geen ander gevoelen zal noch kan hebben.

Mag de Commissie echter ook nu reeds over enkele andere punten eenige nadere toelichting inwinnen, zoo ziet zij er geen bezwaar in, dat uwe Synode van oordeel is, dat in beginsel de kerken eene eigene inrichting voor de Godgeleerde opleiding moeten hebben.

Intusschen levert de uitdrukking: »tot opleiding *harer* leeraren" bezwaar op. Hieruit toch zou, strikt genomen, volgen, dat al hare leeraren aan deze school moeten zijn opgeleid. Hiermede echter zou het beginsel van vrije studie vallen, dat steeds door de Gereformeerde kerken en ook door u in de practijk erkend is.

Voorts wenscht de Commissie te vernemen, of ook door u bedoeld werd, dat deze school in niets verandering zal brengen in de bepalingen, door de Dordtsche kerkenordening voor de examinatie der candidaten vastgesteld.

Als ook, dat, naar de kostelijke antecedenten onzer Gereformeerde kerken, deze school in niets de wetenschappelijke eischen zal inkrimpen, die steeds door onze Gereformeerde vaderen gesteld zijn.

Samensmelting heeft ook in ons oog voorkeur boven combinatie. Tegen punt 4 op blz. 3 van uw voorslag hebben wij alzoo, wat deze zaak aangaat, geene bedenking.

De wederzijdsche erkenning der kerken kan geheel in den zin van uw voorslag door ons worden overgenomen, altijd in de onderstelling dat het genootschappelijk Reglement vervalle.

Wat door u over het afgeven en erkennen van attestatiën wordt voorgeslagen, en evenzoo wat wordt voorgesteld over de erkenning van ambten enz. zal geen hinderpaal zijn; daar toch met uwe formuleering wel niet zal bedoeld zijn, dat het ongeoorloofd zou zijn om, naar de oude praktijk onzer kerken, de attestatiën af te geven aan de leden zelven, ten einde deze zich daarmede in persoon presenteeren bij de Kerk naar welke zij verhuizen.

Zelfs uw voorslag, om alleen de zoodanigen als leden te erkennen, die professie doen van de Belijdenis en zich onder de Dordtsche kerkenordening stellen, ontmoet geene bedenking, zoo met de erkenning bedoeld is: erkenning als *membra completa*. Anders toch zouden de kinderen der geloovigen zijn uitgesloten; iets wat niet in de bedoeling van uwe Synode kan liggen.

Meer stuitte de Commissie op punt 3 op blz. 2 onderaan. Het spreekt van zelf, dat wie onder de Dordtsche kerkenordening leeft, niet de optreding van een tweeden kerkeraad naast een bestaanden en erkenden kerkeraad mag helpen bevorderen en toelaten, anders dan met gemeen accoord der kerken op hare Synodale vergadering. Maar uit den aard der zaak staat het niet aan ons, noch ligt het in onze macht, anderen het optreden als zoodanig te beletten. Daarover hebben de kerken geen zeggenschap. Willen dezulken echter in het kerkverband worden opgenomen, dan behooren zij zich aan te melden bij de Synode, en deze zal te oordeelen hebben, of er al dan niet termen zijn om zulk eene erkenning te geven of te weigeren. Voorts bemerken wij met blijdschap, dat uwe Synode voor zoodanige leden, die wenschen te breken met de organisatie van 1816/52, en tevens bezwaar hebben, om zich plaatselijk onder een genootschappelijk Reglement te begeven, afzonderlijk boeken wil toestaan, zoodat zij wel de ambtsbediening c. q. van uwe kerken zouden erkennen en gebruiken, maar toch van zulk een Reglement zouden vrijblijven, en bij eventueele verhuizing naar eene plaats waar eene Kerk zonder zulk een Reglement was, zich bij deze voegen konden.

Ook dit punt zal derhalve o. i. wel geen onoverkomelijk bezwaar opleveren.

Maar wel blijven ons vele vragen over met betrekking tot punt 2 midden op blz. 2.

Sommigen onzer ontvingen den indruk, alsof deze bepaling bedoelde, dat wij het beginsel der doleantie veroordeelen zouden, en met de dogmatische toepassing van het begrip Valsche Kerk op het Synodaal instituut zouden meegaan.

Dit kan echter o. i. uwe bedoeling niet geweest zijn, daar de considerans het goede standpunt inneemt, van geene der beide partijen te noodzaken, het standpunt van de wederpartij voor hare rekening te nemen, en alzoo eene streep te halen door haar eigen verleden, en voor zonde te verklaren wat zij zelve uit overtuiging deed.

Wij vertrouwen, dat deze paragraaf niet slaat op die gemeenschap in de Kerk van Christus, die steunt op het Verbond en die in den H. Doop haar zegel vindt. Dat deze paragraaf evenmin bedoelt, de historische betrekking te loochenen, die onmiskenbaar in het verleden wortelt en die door geene willekeurige bepalingen te vernietigen is. Dat het niet in uwe bedoeling ligt, dat wij alle de daar genoemde leden als heidenen en tollenaars zullen beschouwen. En dat het evenmin uwe meening zijn kan, dat wij ook als Kerken geene verplichtingen tegenover deze achtergeblevenen zouden hebben.

Zoo opgevat zou alzoo deze paragraaf alleen slaan op die kerkelijke gemeenschap, die een institutair karakter draagt, en nooit anders dan uit het leven onder eenzelfde kerkenordening en in eenzelfde kerkverband zou kunnen voortvloeien. En dan zou, naar het inzien der Commissie, voor de Synode onzerzijds geene bedenking bestaan om te verklaren, dat niet alleen het breken met de besturen, maar ook het doen ophouden van institutaire kerkelijke gemeenschap met de bedoelde leden plicht is, zoolang zij in hun valschelijk georganiseerd instituut blijven, en weigeren met ons het eenig goede kerkverband te aanvaarden.

Ziet daar, hooggeachte Heeren en Broederen, eene reeks van vragen, die eene eerste kennisneming van uwen voorslag bij ons rijzen deed, en die wij U nu reeds toezenden, niet om daarmede de mogelijkheid af te snijden, dat wij met nog andere vragen tot U komen, maar om thans reeds eenig licht te zoeken, waar wij in duisterheid rondtasten, en om geen tijd ongebruikt te laten voorbijgaan.

Ook de Commissie gevoelt toch, dat thans het ijzer heet is, en dat, zoo het thans niet gesmeed wordt, de vereeniging op nieuw in gevaar zou worden gebracht.

Met broederlijke groete en heilbede hebben wij de eer te zijn,

Uwe Dw. BB.
Uit naam van de Commissie voornoemd,
(*w. g.*) KUYPER.

's Gravenhage, 9 September 1891.

BIJLAGE B

Aan de Commissie der Voorloopige Synode van Ned. Ger. Kerken in zake de voorstellen ter vereeniging.

De Deputaten der Christ. Ger. Kerk voldoen gaarne aan Uw verzoek, om de voorstellen onzer Synode eenigszins nader toe te lichten. Zij meenen echter te moeten uitspreken, dat zij geene andere macht en bevoegdheid van de Synode ontvingen, dan om hare voorstellen in zooverre toe te lichten, als de Synode zelve duidelijk over aard en bedoeling der voorstellen zich uitsprak.

Met deze omschrijving harer bevoegdheid, heeft zij de eer U het volgende te berichten.

1. Gaarne erkennen wij, dat de Dordtsche Kerkenordening niet van ééne landskerk spreekt noch daarvoor dienen kan. Zij kent slechts plaatselijke Kerken, die klassikaal en synodaal vereenigd zijn. Iets anders wil onze Synode ook niet met de vervanging van het Reglement van '69 door de Dordtsche K. O. Maar deze D. K. O. erkent toch ook de eenheid en het innig, confessioneel en kerkrechtelijk verband der plaatselijke Kerken. Die eenheid en dat verband bestaan, ook al zijn de plaatselijke Kerken niet in classes of synoden vergaderd. Zij zijn ook dan één geheel, één bond van Kerken, door belijdenis en Kerkenorde ten nauwste saamgehouden en verbonden.

In de sfeer van den Staat wordt nu bij de vervanging van het bestaande Reglement door de D. K. O. niets anders gezocht of bedoeld, dan om aan die bestaande geestelijke en kerkrechtelijke eenheid ook op dat terrein uitdrukking te geven. Deze eenheid mag en kan ook in de sfeer van den Staat bestaan, wijl naar art. 36 der D. K. O. de Gereformeerde Kerken niet los en independent naast elkander staan, maar de besluiten der meerdere vergaderingen voor de mindere vergaderingen en voor de Kerken bindende kracht en geldigheid hebben.

Van eene landskerk, instituut of genootschap kan daarbij geen sprake zijn. De Geref. Kerken worden dan wel een bond van Kerken in het land, overeenkomstig de D. K. O., maar geen landskerk, instituut of genootschap.

Ook de indiening der D. K. O. bij de Regeering naar de wet van 1853 maakt dien Kerkenbond niet tot zulk een landskerk of genootschap. Deze wet op de Kerkgenootschappen laat toch de inrichting der Kerken geheel vrij. De bepalingen, waarnaar de Kerken leven, behoeven zelfs de goedkeuring der Regeering slechts, voorzoover zij hare medewerking vereischen. En die bepalingen zijn geen andere, dan die der D. K. O, zoodat alle bezwaar van een landskerk of genootschap daarmede geheel vervalt.

Onze Synode, ofschoon, ook afgedacht van de vereeniging, tot wijziging van het Reglement van 1869 in genoemden zin besloten hebbende, heeft daarbij toch ook op de vereeniging gelet en zich te meer voor die wijziging verklaard, wijl dan een voornaam struikelblok voor de vereeniging uit den weg werd geruimd. Zij meende alzoo aan alle bezwaren der Ned. Ger. Kerken op dit punt tegemoet te komen. Er is dan immers, na die wijziging, geen reglement meer boven en naast de K. O. Er wordt dan niet meer uitgegaan van het geheel, om zoo te komen tot de deelen, maar omgekeerd. De samenstellende deelen zijn dan niet meer de individueele leden, maar de plaatselijke Kerken. De Synodale Commissie valt weg. De Synode meende, dat Uwe Kerken geen bedenking meer hebben zouden, als onze Kerken maar niets anders waren, dan wat zij als Geref. Kerken, naar belijdenis en K. O. behooren te zijn en wenschen te wezen.

Ja, zij hoopte zelfs, dat, indien de Regeering deze voorgenomen wijziging aannam, ook Uwe Kerken tegen zulk een bekend staan bij de Regeering geen bezwaar zouden koesteren, en niet alleen tot combinatie, maar ook tot ineensmelting, althans langzamerhand, zouden kunnen komen.

Hare Deputaten echter hebben uit uw schrijven, wel met eenige teleurstelling, bemerkt, dat daartegen bij U bezwaar blijft bestaan, en dat zelfs dat bezwaar door U onoverkomelijk wordt geacht. Wij voelen het karakter van dit bezwaar niet, wijl ook bij het bekend staan van de Ned. Ger. Kerken bij de Regeering naar de Wet van 1853 al hare eigenaardige beschouwingen en aanspraken, naar wij meenen, kunnen worden gehandhaafd.

Desniettemin, dat bezwaar eerbiedigende, meenen wij ook op Uwe verdere bedenking te moeten antwoorden. Indien de Christ. Geref. Kerk, zoo luidt zij, als bond van Kerken bij de Regeering bekend kwam te staan, zouden Uwe Kerken, na de vereeniging, in het geval verkeeren van de gemeenten Winterswijk e. a. Maar is dit bezwaar overwegend? Ten eerste zouden besluiten van meerdere vergaderingen dan toch nooit rechtsgeldigheid in de sfeer van den Staat kunnen hebben voor Kerken, die juist niet in dat verband door den Staat zich hadden laten opnemen en opzettelijk in dat opzicht zich daarbuiten hadden gehouden. Ten andere is bij de vonnissen der rechtbank in de laatste jaren het eigendomsrecht der plaatselijke Kerken op hare goederen nooit ontkend op grond van de Wet van 1853, maar steeds op grond van het Reglement der N. H. Kerk van 1852. En ten derde zoude uwe opmerking over de wettigheid en rechtsgeldigheid van besluiten der meerdere vergaderingen, die saamgesteld zijn uit wettige en niet-wettige leden, — indien zij waarheid bevat — geheel in Uw voordeel zijn en ons niet dan schade kunnen berokkenen. Wij verhelen U ten slotte niet, dat Uwe uitspraak over het onoverkomelijke van Uw bezwaar tegen de D. K. O. als reglement voor een bond van Geref. Kerken ons groote teleurstelling baart. Wij zijn zoo vrij te vragen, of deze uitspraak niet te sterk is gekleurd en of op dit punt de vereeniging van Uwe en onze Kerken zou mogen afsluiten. Naar ons inzien is hiermede geen waarheid onzer belijdenis en geen recht onzer Kerken gemoeid. De verantwoordelijkheid zou inderdaad zwaar te dragen zijn, indien om deze reden de zoo zeer gewenschte vereeniging niet tot stand komen kon.

En indien daartegenover door U gevraagd mocht worden, waarom onzerzijds de D. K. O. niet door de plaatselijke Kerken kan worden ingediend bij de Regeering, dan is ons antwoord hierop aldus: *a.* de indiening der D. K. O. geschiedt feitelijk door de plaatselijke Kerken. De Synode droeg ons als hare Deputaten uitdrukkelijk op, om de toestemming der gemeenten te verzoeken. De Synode en hare deputaten voeren slechts uit, wat de gemeenten wenschen en zelve begeeren; *b.* de eenheid in de sfeer van den Staat, die wij begeeren, is geene andere dan die in de D. K. O. ligt opgesloten; *c.* de rechtszekerheid der algemeene goederen, zooals de Theol. School en de algemeene kassen, kan moeilijk worden prijs gegeven; *d.* de vervanging van het Algemeen Reglement door een plaatselijk reglement, al is dit ook de D. K. O., stuit op practisch onoverkomelijke moeielijkheden, en *e.* het bezwaar, dat de D. K. O. dienst doet als een Reglement, blijft dan toch ook gelden voor de plaatselijke kerken.

2°. Tot hun blijdschap hebben de Deputaten opgemerkt, dat het besluit der Synode in zake de Theol. School bij u geen bezwaar ontmoet. Omgekeerd kunnen wij u verzekeren, dat met de uitdrukking: »opleiding *harer* dienaren" het beginsel der vrije studie niet wordt prijsgegeven. Voorts werd over examinatie der candidaten en wetenschappelijke eischen der studie door de Synode niets bepaald, in de overtuiging, dat de vereenigde Kerken daarover later, indien noodig, hebben te oordeelen.

3°. Wat het afgeven der attestatiën betreft, oordeelen de Deputaten in den zin hunner Synode, dat zeer zeker de attestiën moeten afgegeven worden aan de vertrekkende leden, maar toch ook dienen te bevatten de aanwijzing der door de vereenigde kerken erkende Kerk, waarbij deze leden op de plaats hunner vestiging zich hebben te voegen; terwijl, indien op zulk eene plaats meer dan ééne zoodanige kerk bestaat, de leden vrij blijven in hunne keuze.

4°. Punt 3 op bladz. 2 onzer voorstellen sluit geenszins uit de erkenning van kinderen des verbonds als leden der kerk. De bepaling, daar voorkomende, werd alleen gemaakt ten aanzien van hen, die van de Herv. Kerk tot de kerken der scheiding of der doleantie overgaan.

5°. Wat het formeeren van tegen kerkeraden aangaat, heeft de Synode geoordeeld, dat zoo iets in strijd zou wezen met de vereeniging zelve. Wij verblijden ons, dat Gij gulweg erkent, dat na de vereeniging de oprichting van een tweeden kerkeraad naast den bestaanden of erkenden niet mag bevorderd of toegelaten worden. Natuurlijk staat het niet in de macht der vereenigde kerken, om anderen het optreden als zoodanig te beletten, en moet het aan de vereenigde kerken worden vrijgelaten, om zulk eene nieuw optredende kerk al dan niet in het kerkverband op te nemen. Onze Synode sprak zich alleen geheel in het algemeen uit, omdat nadere bepaling moeilijk te maken is en beslissing in mogelijke gevallen door de meerdere vergaderingen geschieden moet.

6°. Uwe opmerking over het afzonderlijk boeken van leden, die breken met de organisatie van 1816/52, maar bezwaar hebben in een genootschappelijk reglement, is ons niet helder. Op onze Synode werd over zulk een geval in het geheel niet gesproken, veel minder eenige beslissing genomen. Zij ging uit van de onderstelling, dat bij de vereeniging het gemeenschappelijk reglement van 1869 geheel weggevallen was, en zoodanig geval dus niet voorkomen kon.

7°. Eindelijk sluit No. 2 op bladz. 2 onzer voorstellen niet in de loochening van de historische betrekking tot de leden van het Ned. Herv. Kerkgenootschap, zooals zij wortelt in het verleden. Het sluit niet in, dat die leden zouden moeten beschouwd worden als heidenen en tollenaars. Het sluit niet in, dat de uitgeleide Kerken geen verplichtingen tegenover die leden hebben zouden. Maar de Synode der Christ. Ger. Kerk, sprekende van verbreking der kerkelijke gemeenschap, bedoelde daarmede: *a*) dat die achterblijvenden geen objecten van kerkelijke tucht kunnen zijn, en *b*) dat zij geen recht hebben op Doop en Avondmaal zoolang zij niet instemming betuigen met belijdenis en kerkenorde.

Hiermede meenen wij zoo voldoende als ons mogelijk was, U te hebben ingelicht over de beteekenis der voorstellen onzer Synode.

Met broedergroete en heilbede hebben wij de eer te zijn

De Deputaten van de Synode der Christ. Ger. Kerk,
Namens dezelve,
(*w. g.*) J. VAN ANDEL, *Voorzitter.*
(*w. g.*) H. BAVINCK, *Scriba.*

's Gravenhage, 10 September 1891.

BIJLAGE C.

Hooggeachte Heeren en Broederen!

De Commissie der Voorl. Synode voor de Vereeniging, heeft in hare op heden gehoudene vergadering Uwe missive d.d. 10 Sept. jl., in antwoord op hare missive d.d. 9 Sept., gelezen en overwogen, en daaruit met blijdschap bespeurd, dat metterdaad van een onoverkomelijk bezwaar, na Uwe gegevene toelichting niet langer sprake kan noch mag zijn. Uw bondig en duidelijk schrijven heeft veler conscientie ontlast en blijde hope gewekt voor de toekomst.

Dit geldt zelfs in die mate, dat zij, alvorens aan hare Synode te rapporteeren, op dit oogenblik meent, nog slechts op een drietal punten uw aandacht te moeten vestigen.

Het eerste betreft het Reglement van 1869 en de poging door u aan te wenden, om in den nieuwen toestand over te gaan, waarvan wij al het precaire en moeielijke voor u gevoelen. Met vreugde ontwaarde zij, dat het wel wezenlijk uw toeleg is, tot niets anders te komen dan tot een Bond van Gereformeerde kerken, Classikaal en Synodaal in één kerkverband levende, en als zoodanig eene eenheid vormende, die noch genootschap noch landsinstituut wil zijn. Zou nu, zoo luidt onze vraag, door uwe kerken aan de overheid eene kennisgeving kunnen worden ingezonden, waarbij deze kerken, nominatim gemeld, hare vroegere declaratie, waarbij zij zich onder het Reglement van 1869 voegden, terugnamen, en verklaarden, alsnu uitsluitend onder de vigeur der D. K. te willen saamleven met de 380 kerken nominatim uwerzijds op te noemen en de 300 kerken onzerzijds evenzoo nominatim aan te geven? Dan toch zou ons bezwaar geheel zijn weggenomen en tegen samensmelting in éénen Bond van Gereformeerden kerken, die zich als groep bij de Regeering als een eenheid krachtens Art. 36 der D. K. openbaarde, onzerzijds geen de minste bedenking bestaan. Deze vraag geschiedt uit den aard der zaak niet, om u een weg van handeling voor te teekenen, maar uitsluitend om te weten of *onder anderen* zulk een wijze van handelen uws inziens niet zou indruischen tegen uwe bedoeling. Immers zouden we, dit wetende, de bezwaren in onze eerste missive geopperd, geheel moeten terug nemen, en u onze verontschuldiging hebben aan te bieden, dat wij u geheel andere bedoelingen, zoo al niet hadden toegeschreven, dan toch als mogelijk bij u hadden ondersteld.

Het tweede punt heeft betrekking op de actie die van de Vereenigde Kerken zal moeten uitgaan, om hen, die nog de Synodale Hierarchie blijven steunen, weer tot de gehoorzaamheid aan het Woord te bewegen. Indien we hierin, gelijk de Heere geve, meê als vrucht der Vereeniging bij duizenden mogen slagen, zoo zullen zich onder de aldus gewonnenen twee reeksen van denkbeelden kunnen openbaren. Er zullen er zijn, die in het zich begeven onder een bestuur, dat als rechtspersoon erkend wordt, geen bezwaar zien; maar er zullen er ook zijn, die hiertegen wel bedenking koesteren. Beide groepen erkennen dan wel de ambtsdragers der Gereformeerde Kerk te dier plaatse, maar indien deze ambtsdragers, in kerkeraad als bestuur vereenigd, *wel* als persoon in rechten optreden, zou dit bezwaar opleveren voor de laatstgenoemden, en zoo deze ambtsdragers deze neven-qualiteit *missen*, zou dit een bezwaar kunnen zijn voor de eerstgenoemden. Verstaan we U nu wel, dan zou in zulk een geval noch aan de ééne noch aan de andere groep geweld worden aangedaan, maar mits zij den Dienst des Woords en der Sacramenten en het kerkelijk opzicht van deze ambtsdragers erkennen en gebruiken, niet van hen gevergd worden, dat ze ook in deze neven-qualiteit zich voegden naar een toevallig te dier plaatse bestaande orde van zaken. Een doel dat te bereiken ware, door behalve het gemeenschappelijk lidmatenboek, een register aan te leggen van hen, die ook deze neven-qualiteit wenschten te erkennen. Wie daar niet in stond, bleef dan buiten de uit de rechtspersoonlijkheid voortvloeiende rechten en plichten.

Het derde punt raakt eene kleine uitdrukking in No. 4 van Uwe missive. Daar staat: »zij, die van de Nederlandsche Hervormde Kerk tot de Kerken der scheiding of der Doleantie *overgaan*". Gelijk Gij gevoelt ligt in dit woord *overgaan* een beginsel, dat wel past bij de kerken der scheiding, maar strijdt met de oeconomie van de kerken der doleantie. Onze vraag is derhalve, of deze uitdrukking niet alzoo mag worden opgevat, dat bedoeld worde: zij, die met de »Ned. Herv. Kerk" breken en zich voegen bij hen, die hetzij in de kerken der scheiding, hetzij in die der doleantie weêr de autoriteit der D. K. erkennen.

Wij verzoeken U deze nadere vragen ons wel ten goede te willen houden. Zij geschieden uitsluitend, om enkele bedenkingen, die nog in den boezem onzer Commissie rezen, uit den weg te ruimen, en, dit mogen we er wel bijvoegen, in veel sterker vertrouwen op den goeden uitslag onzer gezamenlijke pogingen, dan we in ons eerste schrijven uiten dorsten.

Het is ons dan ook behoefte, het nogmaals voor U uit te spreken, hoezeer uw antwoord van gisteren ons verblijd heeft, en U de verzekering te bieden, dat wij met 's Heeren hulpe onze uiterste krachten zullen inspannen, om door ons rapport aan onze Synode de zaak der Vereeniging zoo ernstig mogelijk te bevorderen.

Met broedergroete en heilbede hebben wij de eer te zijn,

De Commissie voornoemd:
(w. g.) KUYPER.

's Gravenhage, 11 Sept. 1891.

BIJLAGE D.

Aan de Commissie der Voorl. Synode van Ned. Ger. Kerken te 's Gravenhage, in zake de Vereeniging met de Christ. Ger. Kerk.

Hooggeachte Heeren en Broeders!

Als antwoord op uw schrijven van den 11en dezer diene het volgende:

De vragen, door U nog nader over het reglement van 1869 ons gesteld, schijnen ons toe, betrekking te hebben op de wijze, waarop dit reglement het best ingetrokken en door de Dordsche Kerkenordening vervangen kan worden. Beiden zijn wij eenstemmig in het doel, dat wij beoogen. Onze kerken behooren in de sfeer van den Staat te wezen, wat ze waarlijk zijn, nl. een bond van geref. kerken naar de Kerkenorde van Dordrecht, ook in dien zin, dat de eenheid, die naar art. 36 dier Kerkenorde tusschen de plaatselijke kerken bestaat, ook in de sfeer van den Staat zich openbare en haar werking doe.

De door onze Synode voorgenome wijziging van het reglement van 1869 gaat uit van de overtuiging, dat de Kerk niet is eene universitas personarum, maar eene universitas ecclesiarum, dat ze eene eenheid vormt wier samenstellende deelen, niet individueele leden, maar Kerken zijn.

Onze Synode wenschte alleen dat de eenheid der Kerk in boven omschreven zin bewaard bleef en de rechtszekerheid der goederen geen schade zou lijden, m. a. w. dat datgene, wat wij nu zoo niet rechtens dan toch feitelijk aan ons bekend staan bij de Regeering naar de wet van 1853 op grond van het reglement te danken hebben, ook bij de nieuwe wijziging behouden bleef. Maar over de wijze, waarop deze voorgenomen wijziging van het reglement het best kan uitgevoerd worden, valt het moeilijk thans reeds eenige nadere bepaling te maken. Zonder twijfel is elke wijziging met vele practische moeielijkheden gepaard. En eerst na overleg met de Regeering en na ingewonnen advies van rechtsgeleerden zal dienaangaande iets naders kunnen worden vastgesteld.

Over het tweede punt laat onze bevoegdheid als deputaten ons niet toe, uitspraak te doen. Het door u bedoelde geval werd door onze Synode niet ondersteld, en daarom werd er ook door haar niet in voorzien. Maar wel komt het ons voor, dat deze moeielijkheid niet zoo groot is dat ze niet door de Kerken na de vereeniging spoedig zoude kunnen worden opgelost.

Uwe derde opmerking geldt de uitdrukking »*overgaan* tot de Kerken der scheiding of doleantie" in ons eerste antwoord. Bij ons bestaat er geen bezwaar om ze naar Uw voorslag te veranderen in: »zich *voegen* bij enz.

Met broedergroete en heilbede hebben wij de eer te zijn,

De Deputaten der Syn. te Leeuwarden namens hen,
H. BAVINCK, *Scriba.*

BIJLAGE E.

BESLUITEN van de Synode der C. G. Kerk, gehouden te Leeuwarden, Aug. 1891, in zake de Voorstellen der Prov. Synoden betreffende de Vereeniging met de N. G. Kerken.

De algemeene Synode der Christ. Ger. Kerk in Nederland, —

gelet op de reeds herhaaldelijk gevoerde onderhandelingen met de Ned. Ger. Kerken om tot een gewenschte Vereeniging te komen,

gelet op het verslag der Deputaten in het belang dezer zaak benoemd door de Algem. Synode te Kampen;

gelet op de voorstellen der verschillende Prov. Synoden in zake deze Vereeniging;

overwegende:

dat alle tot dusver aangewende pogingen om op de basis der Concept-acte tot Vereeniging te komen zonder gewenscht resultaat zijn gebleven;

overwegende, dat ook de Voorl. Synode der Ned. Ger. Kerken te Leeuwarden het waarschijnlijk achtte, dat langs den weg door de Concept-acte aangewezen wel geen Vereeniging tot stand zou komen

overwegende, dat het de roeping is van alle Kerken die op dezelfde basis van Belijdenis en Kerkenorde staan, om alle pogingen aan te wenden ten einde tot ware Vereeniging te geraken;

overwegende, dat de Ned. Ger. Kerken op denzelfden grondslag van Belijdenis en Kerkenorde staan als de Christ. Ger. Kerk;

verklaart:

in overeenstemming met het oordeel door alle Prov. Synoden uitgesproken, dat de Concept-acte als basis van onderhandeling wordt ter zijde gesteld en daarmede alle contractueele beteekenis verloren heeft;

dat zij nochtans op den grondslag van eenheid in Gereformeerde Belijdenis en in Gereformeerde Kerkregeering, tot Kerkelijke Vereeniging met de Ned. Ger. Kerken wil zoeken te komen.

Teneinde op dien grondslag tot zoodanige vereeniging te geraken, oordeelt de Synode der Christ. Ger. Kerk, —

erkennende het belangrijke verschil dat tusschen separatie en doleantie bestaat,

zelve vaststaande in de overtuiging dat de scheiding van 1834 en vervolgens een werk Gods was, zoowel recht- als plichtmatig naar Zijn Woord en de Geref. Belijdenis,

de doleantie met haar Kerk- en Rechtsbeschouwingen voor rekening latende van de Ned. Ger. Kerken;

nochtans bereid om in weerwil van dat onmiskenbaar verschil toch met het oog op en krachtens de eenheid in Belijdenis en Kerkregeering althans te pogen om tot Vereeniging te komen en Kerkelijk samen te leven, —

dat dan alleen zulk eene poging zal kunnen slagen,

1°. als over en weer, oprecht en zonder zinsbehoud, de te vereenigen Kerken erkend worden als ware en zuivere Ger. Kerken naar Belijdenis en Kerkenorde;

2°. als, wat de verhouding tot de Ned. Herv. Kerk betreft, dit wederzijds wordt uitgesproken, dat verbreking van de Kerkelijke gemeenschap met de besturen van de Ned. Herv. Kerk niet alleen, maar ook met de leden in corporatieven en plaatselijken zin, door Gods Woord en de Ger. Belijdenis geboden en dus noodzakelijk is;

3°. en als geen personen als leden der Vereenigde Kerken mogen worden erkend, dan die instemming betuigen met de Ger. Belijdenis en Kerkenorde en dienovereenkomstig wenschen te leven;

en dat tot Vereeniging zelve slechts kan worden overgegaan onder de navolgende voorwaarden:

dat de Vereenigde Kerken:

1°. over en weer geene attestaties zullen afgeven noch aannemen, dan aan of van erkende Kerken, die met haar op denzelfden bodem der Belijdenis staan en met de Ned. Herv. Kerk gebroken hebben;

2°. over en weer elkanders lidmaten, leeraren, kandidaten, ambten, attesten en tucht erkennen en voor wettig houden;

3°. over en weer geen gemeente of kerkeraad meer formeeren ter plaatse waar reeds eene gemeente der Vereenigde Kerken bestaat, terwijl elk lid vrijheid blijft behouden om na de Vereeniging te blijven waar het voor de Vereeniging behoorde;

4°. over en weer verklaren niet combineering, maar samensmelting tot eene Gereformeerde Kerk in Nederland te bedoelen, latende het tijdstip en de wijze van ineensmelting van twee of meer gemeenten of Kerken ter zelfder plaats aan het oordeel der respectieve Kerkeraden en Klasses over.

Wat het Reglement van 1869 betreft, heeft dezelfde Alg. Synode,

a. gelet hebbende op de bezwaren die binnen onzen eigen kring tegen dit Reglement worden ingebracht;

b. over het al of niet gegronde dier bezwaren zich niet uitsprekende, maar overwegende dat geene enkele Provinciale Synode op behoud van dit Reglement gesteld is, indien maar de eenheid van de Christ. Ger. Kerk bewaard blijft en hare goederen rechtszekerheid behouden,

besloten, ook afgezien van de Vereeniging:

1°. pogingen in 't werk te stellen om het Reglement alzoo te wijzigen, dat de Dordsche Kerkenorde de plaats daarvan inneme en den dienst daarvan vervulle;

2°. eene Commissie te benoemen die de toestemming der gemeenten verzoekt;

3°. en die commissie te machtigen om na verkregene toestemming bij de Regeering de daarvoor noodige stappen te doen.

En eindelijk wat de opleiding tot het leeraarsambt betreft, oordeelt de Synode te moeten handhaven het beginsel, dat de Kerk geroepen is, eene eigene inrichting tot opleiding harer leeraren te hebben, ten minste wat de godgeleerde vorming betreft.

(w. g.) J. VAN ANDEL, *Praeses.*
A. VAN DER SLUIJS, *Scriba.*

Derde Voorloopige Synode van Nederduitsche Gereformeerde Kerken,

gehouden te 's-Gravenhage. *)

(Vervolg.)

Alvorens tot vermelding van het verder verhandelde op de Voorloopige Synode, binnen de hofstad saamgekomen, over te gaan, moeten nog twee dingen worden medegedeeld. Allereerst dat door de classen de volgende personen waren afgevaardigd: *Groningen c. a.:* W. Ringnalda, v. d. m., S. Smith, ouderling. Secundi: J. M. Stroes, v. d. m., H. E. E. Smit ouderling. *Leeuwarden*: Dr. L. Wagenaar, v. d. m., K. Maywald, ouderling. Secundi: J. Wisse, v. d. m., L. Runia, ouderling. *Dokkum:* J. J. A. Ploos van Amstel, v. d. m., L. J. Visser, ouderling. Secundi: P. D. de Groot, v. d. m., M. van der Laan, ouderling. *Franeker:* J. Hania Pzn., v. d. m., A. Elshout, ouderling. Secundi: T. D. Prins, v. d. m., H. Althuisius, ouderling. *Sneek c. a.:* F. W. Sluyter, v. d. m., J. J. Steinhart, ouderling. Secundi: M. Brouwer, v. d. m., K. Loen, ouderling. *Overijsel-Drenthe:* P. N. Kruijswijk, v. d. m., T. J. de Vries, ouderling. Secundi: Dr. C. C. Schot, v. d. m., I. Brandt, ouderling. *Arnhem c. a.:* J. C. van Schelven, v. d. m., H. J. Hazelhoff, ouderling. Secundi: P. C. Koster, v. d. m., J. H. Lankhuizen, ouderling. *Harderwijk:* A. Middelkoop, v. d. m., G. J. Knottenbelt, ouderling. Secundi: D. Koffijberg, v. d. m., G. van Zwaluwenburg, ouderling. *Utrecht c. a.:* J. J. Westerbeek van Eerten, v. d. m., H. Hiensch, ouderling. Secundi: G. Ringnalda, v. d. m., G. Davelaar, ouderling. *Amersfoort:* Dr. G. van Goor, v. d. m., Jac. de Ruig, ouderling. Secundi: L. Adriaanse, v. d. m., C. Verhoeff, ouderling. *Amsterdam:* c.a. Prof. Dr. A. Kuyper, v. d. m., W. C. Breen, ouderling. Secundi: B. van Schelven, v. d. m., W. Kühler Wz., ouderling. *Haarlem c. a:* J. Langhout, v. d. m., C. Groot, ouderling. Secundi: D. J. B Wijers, v. d. m., J. van Maanen, ouderling. *'s Gravenhage:* J. C. Sikkel, v. d. m., Mr. L. W. C. Keuchenius, ouderling. Secundi: C. W. J. van Lummel, v. d. m., W. J. Eger, ouderling. *Gouda:* J. Osinga, v. d. m., W. Scherpenzeel, ouderling. Secundi: D. C. P. Sluyter, v. d. m, P. M. van Loon, ouderling. *Leiden:* R. J. W. Rudolph, v. d. m., C. Boon, ouderling. Secundi: R. Heidema, v. d. m., M. van Muiswinkel, ouderling. *Rotterdam c. a.:* D. Boonstra, v. d. m., W. A. Vrolijk, ouderling. Secundi: A. van Veelo, v. d. m., J. Schrammeijer, ouderling. *Dordrecht:* K. Fernhout, v. d. m., D. van Pelt, ouderling. Secundi: S. Sleeswijk Visser, v. d. m., A. van Ostende, ouderling. *Noord-Brabant—Limburg:* J. H. Feringa, v. d. m., G. Visser, onderling. Secundi: A van Veelo, v. d. m., C. Rubsaam, ouderling. Tertii: F. H. J. Smith, v. d. m., K. Dane, ouderling. *Zeeland:* J. H. M. G. Wolf, v. d. m., A. Dingemanse, ouderling. Secundi: J. Hulsebos, v. d. m., P. Melis Pz., ouderling.

Ten andere, dat bij de bespreking van de voorstellen tot wijziging van het te Leeuwarden bepaalde omtrent het examen naar Art. 8, door den assessor met nadruk het volgende werd gezegd: Veler meening, dat de deputaten voor dit examen een weinig te toegevend geweest zijn, valt hieruit te verklaren, dat onderscheiden classen de beteekenis van dit examen niet geheel verstaan. Bij toelating spreken de deputaten alleen uit, dat naar hun oordeel singuliere gaven aanwezig zijn, niet dat die reeds eenigszins of genoegzaam werden ontwikkeld, zoodat terstond de praep. onderzoeking volgen kan. Integendeel, gewoonlijk zullen de toegelatenen een geruimen tijd hebben te studeeren, eer zij zich voor dit examen kunnen aanmelden.

Na deze noodzakelijke bijvoegingen volge terstond mededeeling van het besprokene op de volgende vergadering.

Donderdag 10 September.

De assessor opent de vierde sessie met het zingen van Ps. 105 : 3 en 5; daarna leest de voorzitter 1 Cor. 13 en gaat hij voor in den gebede. Op verzoek van den voorzitter, goedgekeurd door de vergadering, neemt de heer W. Hovy zitting als adviseur. De scribae lezen de korte notulen, die met eene kleine wijziging worden vastgesteld. Aan de orde van behandeling is Punt J van het Agendum (de zending onder Joden, Mohammedanen en Heidenen). Rapporteur Ds. Osinga. Een rapport van de deputaten voor de aanknooping der correspondentie met de beginsels van kerken op Midden-Java, kon nog niet aanwezig zijn, wijl Ds. Lion Cachet nog niet van zijn reis is teruggekeerd. Zoo volgt terstond de lezing van het rapport van de deputaten voor de zending. De deputaten waren van oordeel dat onderhandelingen met de Nederl. Geref. Zendingsvereeniging niet moesten begonnen, voor zij omtrent de kerken op Midden-Java nader waren ingelicht. De bemoeiingen in zake de reis van Ds. Cachet waren vele. De afgevaardigde onzer kerken heeft zijn reis nog niet kunnen volbrengen en verlenging van den bepaalden termijn is zeer wenschelijk.

Een advies van den kerkeraad van Middelburg was verstrekt, antwoord gevende op de vraag: hoe kunnen de plaatselijke kerken het werk der zending het best behartigen? De sectie raadt, dit rapport voor kennisgeving aan te nemen, met dank aan de Deput. voor hunnen grooten ijver. Hiermee vereenigt zich de Synode; eveneens met het advies »op de classicale vergaderingen zij dit rapport een punt van uitvoerige bespreking." De deputaten voor de zending worden gecontinueerd met toevoeging van Ds. De Gaay Fortman en Ds. Feringa. Omtrent het verzoek van de kerk van Rotterdam, van dezen inhoud:

> De kerk van Rotterdam heeft reeds één harer dienaren afgestaan voor eene zending naar Midden-Java. Nu ontving zij onlangs een schrijven van deputati synodi ad hoc, inhoudende het verzoek, dezen afstand met vier of zes maanden te verlengen. Niettegenstaande dit voor de kerk zeer bezwarend is, is zij echter bereid, daaraan gevolg te geven, indien de synode aan eene andere kerk (b. v. Amsterdam oplegge, een harer dienaren voor dien tijd in leen af te staan aan de kerk van Rotterdam, wijl er anders tegen die verlenging bij deze kerk zeer gewichtige bezwaren bestaan (Ing. st. C. 3.)
>
> N.B. Hierbij een schrijven van den kerkeraad van Rotterdam met verklaring, dat bij weigering van leendienst geen verlenging van verlof wordt verleend. (Ing. st. F. 2.)

rapporteert de sectie als volgt. De Synode overwege eerst de vraag of verlenging van het mandaat, aan Ds. Lion Cachet verleend, gewenscht is; wordt hierop bevestigend geantwoord, dan worde de kerk van Amsterdam gelast een harer dienaren voor drie maanden af te staan. De kerk van Amsterdam keere hem gedurende dien tijd zijn tractement uit, gelijk de kerk van Rotterdam dit doet aan Ds. Cachet. Voorts moeten dan de dienaren des Woords uit Zuid-Holland hulp verleenen aan Amsterdam, wat den predikdienst betreft. — Om eene basis voor de discussie te hebben, stelt alsnu de praeses voor, het mandaat van Ds. Lion Cachet niet te verlengen. De heer Hovy adviseert tot verlenging van het mandaat aan den afgevaardigde onzer kerken, wijl deze zijne taak nog niet heeft kunnen volvoeren, aangezien de heeren Keuchenius en Ottolander zich niet bereid hebben verklaard aan het verzoek van de Deputaten voor de Zending te voldoen. In dien geest raden ook Dr. Wagenaar, Prof. Geesink, Mr. Keuchenius en Dr. Van Goor. Deze broeders wijzen op de vele moeilijkheden, aan den arbeid van Ds. Lion Cachet verbonden; op de Indische toestanden, waardoor men nooit met zooveel spoed als ten onzent werken kan; en op den ijver, waarmeê Ds. Lion Cachet alle zendingsposten der geref. zendingsvereenigingen bezoekt. Nadat nog andere broeders het woord gevoerd hebben, stelt de praeses voor, zijn voorstel te verwerpen. Alzoo besloten.

In aansluiting aan het gesprokene door Mr. Keuchenius, vraagt de praeses hierop, of de vergadering het goedkeurt, het mandaat nu reeds met zes maanden te verlengen en aan de deputaten volmacht te geven, zoo noodig nogmaals verlenging toe te staan. Dit voorstel wordt met algemeene stemmen aangenomen, echter (op advies van Prof. Rutgers) met deze bijvoeging »behoudens goedkeuring van de kerk te Rotterdam." Volgt nu de behandeling van het verzoek van den Rotterdamschen kerkeraad. Zoowel Prof. Rutgers als Prof. Kuyper betoogen met klem, dat 't volgens het gereformeerde kerkrecht onmogelijk is eene dergelijke zaak aan eene kerk op te leggen; goedkeuring moet gevraagd; dwang mag nooit uitgeoefend.

De voorzitter stelt voor, aan deputaten op te dragen, met de kerk van Rotterdam tot eene schikking te komen, terwijl hij als zijne meening uitspreekt, dat het misschien 't wenschelijkst is, als de band tusschen Ds. Lion Cachet en zijne kerk geheel of grootendeels wordt losgemaakt. Na eenige discussie, waaraan de broeders Prof. Geesink, Prof. Kuyper, Prof. Rutgers, Dr. Van Goor, Ds. Sikkel en ouderling Vrolijk deelnamen, verwerft dit voorstel bij hoofdelijke stemming schier aller goedkeuring. Op advies van den heer Hovy besluit de Synode aan de kerk van Rotterdam haren hartelijken dank te doen brengen voor de opofferingen, die zij zich heeft getroost.

Daarna raadt de sectie het voorstel van de classe van N.-Brabant—Limburg, aldus luidende: »de Voorloopige Synode der Nederd. Geref. kerken, bereide voor zoodanige wijziging der art. 41 en 44 van de kerkenordening, dat daarin ook onderzoek worde voorgeschreven naar de behartiging der zending onder Joden, Mohammedanen en Heidenen; opdat de eerste in deze tot wijziging bevoegde Synode deze zaak terstond ter hand neme" te verwerpen. Alleen kome men aan de bedoeling tegemoet, door te bepalen: ten 1°. dat bij de rondvraag op de classicale vergaderingen en de visitatie der kerken, volgens de artt. 41 en 44, ook gevraagd zal worden naar de behartiging der zending door de plaatselijke kerken; en ten 2°. dat een concept regeling op het stuk van de missie van de hand van Ds. Feringa, ingebracht door de Brabantsche kerken, in de vergaderingen der classen zal worden besproken. Dit wordt aangenomen. Naar aanleiding van het voorstel der classe Utrecht c. a., »de kerken mogen zorge dragen voor de opening eener gelegenheid tot opleiding van zendelingen" adviseert de sectie hiertoe niet terstond te besluiten, maar de heeren Rutgers, Feringa en Westerbeek van Eerten als deputaten voor deze zaak te benoemen. De broeders, Ploos, Hoekstra, Van Eerten en Hovy wijzen op de dringende behoefte aan zulk eene gelegenheid. Prof. Rutgers meent, dat het onnoodig is hiervoor andere deputaten te benoemen; wijl de principieele quaesties op het Zendings-Congres zijn behandeld, men late de voorbereiding over aan de deputaten voor de Zending. De Synode vereenigt zich grootendeels met dit gevoelen, en zoo worden dan als deputaten aangewezen Dr. Wagenaar, Ds. Fortman en Ds. Van Eerten. Tevens wordt op het initiatief van Ds. Fernhout opgenomen de bepaling dat de deputaten samenwerking zullen zoeken met de broederen uit de Christ. Geref. kerk. Nadat noch Mr. Keuchenius in de plaats van Ds. Lion Cachet als deputaat benoemd en Ps. 72 : 8 gezongen was, sluit Prof. Rutgers deze vergadering, die alle aanwezigen van het hoog gewicht der Zending sterk doordrong, met dankzegging.

Na de pauze opent de voorzitter de vijfde zitting, welke gewijd was aan de bespreking van de financieele belangen der kerken. Als rapporteur treedt op Ds. B. van Schelven. Op het stuk van de vacatuurgelden besloot de Synode na eene gedachtenwisseling, waaraan deelnamen Prof. Geesink, Prof. Rutgers, Ds. Fernhout, Ds. v. Schelven, Ds. Feringa en ouderling Visser, dat deze gelden niet kunnen gestort worden in de classicale kassen, maar (op rechtsgronden door den hoogleeraar Rutgers helder uiteengezet) toegekend dienen te worden aan de leeraars, die de vacatuurdiensten vervullen moeten en dat voor zoover dit door hen geschiedt — en vervolgens, dat eene definitieve regeling dier gelden, door de provinciale synode van Friesland begeerd, niet op haar weg, maar op dien der classen ligt.

Uit het rapport van deputaten in zake emeriti, predikantsweduwen en weezen blijkt, dat bij hen geen aanvragen der kerken zijn ingekomen.

Op voorstel der sectie worden de deput., de brs. Thomassen, Dane en Van der Hoop, met het oog op mogelijke gevallen, gecontinueerd. Op een vraag uit de classe Groningen, hoe een kerk, wanneer zij niet bij machte is in de nooddruft van haar emeritus-predikant te voorzien, heeft te handelen, wordt geantwoord, dat zij alsdan de hulp van de classe moet inroepen.

Het rapport van de juridische commissie van advies en dat van de deputaten voor de proceskosten (besproken door de brs. Feringa, Wagenaar, De Hartog, Rutgers, Kuyper, Ploos von Amstel, Hovy, Sikkel, Vrolijk en Van Schelven), gaf der Synode aanleiding, met het oog op de nalatigheid van sommige kerken in het bijdragen aan deze kosten, te besluiten: op beter plichtsbetrachting bij de kerken in dezen aan te dringen — opdat, zooals Dr. Rutgers met zooveel ernst opmerkte, de Naam des Heeren toch om onzentwille niet gelasterd en het wederkeerig vertrouwen niet geschokt worde — en daartoe aan nieuwe deputaten voor de proceskosten op morgen, naar aanwijzing door de classen, door de Synode te benoemen, te verzoeken: in het vervolg bij hun classen een staat in te zenden van de kerken die al of niet hebben bijgedragen in deze kosten, met opgave van het bedrag; in het officieel orgaan der kerken vier malen in het jaar, tijdig een bepaalden Zondag aan te wijzen, waarop in de kerken voor deze zaak zal worden gecollecteerd; en zelf aan de dienaren des Woords te verzoeken de spoedige afdoening der proceskosten als een heilige zaak der gemeente op het harte te binden. Aan de tegenwoordige deputaten wordt onder dankbetuiging decharge verleend. De juridische commissie van advies, wier taak ten einde loopt, wordt onder hartelijke dankzegging voor reeds bewezen diensten gecontinueerd.

Uit de rekening en verantwoording in zake kosten examina naar art. 8 bleek dat verscheidene classen verzuimde het hiervoor verschuldigde te storten. De deputaten worden op hun verzoek niet gecontinueerd, in hun plaats wordt de heer Breen aangewezen. Van de examinandi zal voortaan een examengeld van tien gulden worden gevraagd.

Volgens het rapport van de deputaten voor de hulpbehoevende kerken blijkt, dat 9 kerken zijn ondersteund. Ook deze deputaten worden gedechargeerd en gecontinueerd, terwijl de plaats van Ds. Vethake door Ds. Klaarhamer zal worden ingenomen. Over de methode waarop voor deze zaak gelden moeten verzameld, zal den volgenden dag worden gehandeld.

Na het zingen van Ps. 77 : 8 wordt de vergadering met dankzegging gesloten.

Vrijdag 11 September.

De assessor opent de zesde sessie met het doen zingen van Ps. 84 : 2, het lezen van Psalm 80 en gebed. De scribae lezen de notulen, die, na het aanbrengen van kleine wijzigingen worden goedgekeurd. De praeses deelt mede dat het antwoord van de deputaten der Christel. Geref. Kerk nog gisteren avond is ingekomen; dat noodzakelijk om half twaalf commissievergadering moet plaats hebben; en dat aldus deze openbare zitting slechts van korten duur kan zijn.

Voortgezet wordt de behandeling van het rapport der deputaten voor de hulpbehoevende kerken, in verband met het voorstel van de classe Zeeland en dat van N. Brabant-Limburg. Na breede bespreking door Ds. v. Schelven, Dr. Kuyper, Ds. Feringa, Dr. van Goor, Dr. Rutgers, Ds. Fernhout, Ds. Ploos van Amstel, Dr. Wagenaar en ouderling Dingemanse, wordt het eerste gedeelte van het praeadvies, geamendeerd door Prof. Rutgers, aangenomen. Besloten werd dat tweemaal in één jaar (in Januari en Juli) voor de hulpbehoevende kerken zal worden gecollecteerd; dat in *de Heraut* deze collecte drie weken te voren moet gepubliceerd; dat voor de hulpbehoevende kerken buiten de classis moet worden afgezonderd òf de helft van beide òf een dezer collecten; dat het bedrag der collecten voor noodlijdende kerken buiten de classis terstond dient toegezonden aan de deputaten; dat iedere classe verplicht is te melden en te motiveeren het bedrag dat zij begeert; en dat jaarlijks de Deputaten Synodi met de deputaten der classen eenmaal zullen vergaderen om het ingekomene billijk te verdeelen.

Hierop wordt de Synode verdaagd tot Dinsdag 15 Sept. terwijl deze vergadering besloten wordt met het zingen van Ps. 46 : 1 en gebed door Mr. Keuchenius.

Dinsdagmorgen, 15 September.

De Westerkerk van 's-Gravenhage was weder in het zelfde kleed gestoken, dat haar zoo uitnemend geschikt maakte, om de afgevaardigden der Synode en haar adviseerende leden ter voortzetting harer zittingen te ontvangen. Het mocht niet verwonderen, dat ditmaal een breedere schare van broeders en zusters, voor een groot deel van heinde en verre, was saamgevloeid, gedrongen door innige belangstelling in de besprekingen van de allergewichtigste aangelegenheid, waartoe God zijn knechten in deze vergadering geroepen had.

Na de opening der vergadering werden de broeders Sikkel en Visser aangewezen om de credentiebrieven te onderzoeken. Alle werden in orde bevonden; alleenlijk was een der afgevaardigden verhinderd ter vergadering te komen.

Hierop werd Ps. 66 : 4 gezongen, Ps. 122 gelezen, en ging de voorzitter voor in gebed. De voorlezing der notulen werd tot een latere sessie uitgesteld.

Alsnu werd het rapport der commissie in zake de vereeniging met de Christ. Geref. kerk aan de leden rondgedeeld en ging de Synode over in comité-generaal.

Toen te elf ure de zitting weder werd geopend, waren ook de Gedeputeerden van de Synode der Christ. Geref. kerk tegenwoordig, en stelde de praeses voor Ps. 130 : 2 en 4 gemeenschappelijk aan te heffen, alvorens men tot de behandeling van het rapport zou overgaan.

Prof. F. L. Rutgers, als rapporteur, doet hierop voorlezing van het rapport van de commissie en tevens van de correspondentie, die tusschen de commissie en de Gedeputeerden der Christ. Geref. kerk ter nadere toelichting van de te Leeuwarden genomen besluiten gevoerd was. Het concept-besluit, waarvoor mede in dit blad een plaats is ingeruimd, werd het laatst ten gehoore gebracht.

Met dank aan den rapporteur werd de bespreking aan de orde gesteld. Voor de discussie meldden zich aan Ds. Sikkel, Ds. Ploos van Amstel, Br. Vrolijk, Dr. Van Goor en Dr. Wagenaar.

In warme bezieling sprak Ds. Sikkel ongeveer het volgende:

»Met schroom neem ik het eerst het woord in deze belangrijke aangelegenheid, die mij het hart ontroert. Onverholen moet ik mijn blijdschap uitspreken over de genade van onzen God, hierin betoond, dat nu in deze Synodale Vergadering de commissie een zoodanig besluit heeft mogen voorstellen; wijl er hope geboden wordt, dat niet langer meerdere schuld bij de schuld, die voor God reeds te belijden is, zal worden gevoegd. En schuld van ons en onze vaderen, wijl het beginsel van Gereformeerde kerkregeering wierd prijsgegeven; wijl wij, zonen van Gereformeerde kerken, het zaad van het volk des Verbonds in dit land, die kerken hebben overgelaten aan verscheuring onder de macht van den geesel der synodale organisatie; wijl wij het dierbaar pand van de belijdenis der waarheid, ons toevertrouwd, hebben prijsgegeven. En waar de Heere ons genade schonk, om tot inzicht der zonde te komen en onze oogen opende voor het schrikkelijke van den weg, waarin wij schuldig stonden, waren we er nog niet met de verklaring, weder naar den alouden regel der Geref. kerken te willen leven. Dit immers zeiden wij wel, maar het doen bleef achter. Een klein deel slechts van de kerken van onzen Heere Jezus Christus vormden wij in het land; en eisch des Woords is, dat alle kerken van die belijdenis in één band, in ééne liefde saamleven. De eisch van den Heere onzen God, de eisch van het leven onzer ziel, de eisch van heilige overtuiging was, dat de vereeniging van alle die kerken vurig door ons zou worden gewenscht.

En waar nu het voorstel van de Synode te Leeuwarden tot ons kwam, dreigde aanvankelijk de poging, om op de belijdenis en onder de regelende strekking van onze Gereformeerde Kerkenordening tot vereeniging te geraken, weder te zullen mislukken, wijl men van beide zijden liefst allerlei bedingen scheen te willen stellen, waardoor aan het beginsel, dat wij beleden, werd te kort gedaan. Maar met blijdschap mag ik uitspreken, dat God onze smeekingen heeft gehoord, en met zijn Heiligen Geest heeft willen werken in de vergadering der broederen te Leeuwarden; Hij heeft hun soberheid geschonken, om weinige bepalingen te maken, hoewel deze toch tot de bespreking noodig waren. Evenwel deed de kennisneming daarvan in het eerste oogenblik mijn hart van vrees ineenkrimpen. Maar wij hebben elkander gevonden, waar wij elkander vinden moesten, d. w. z. op de basis der belijdenis. De vreeze is weggenomen, de bergen zijn gemaakt tot een vlak veld, de zee is opgedroogd voor onze voeten. Dit is van den Heere geschied!

Naar mijn overtuiging is in het concept het beginsel der Chr. Geref. kerk alsook het onze bewaard. Het resultaat der beraadslagingen, t.w. de vereeniging der kerken op de basis der belijdenis, moet dan ook worden aanvaard, want het is des Heeren werk. God zij daarvoor op het hoogst geprezen, en Hem de lof voor zijne goedertierenheid toegebracht."

Hierop kreeg Ds. Ploos van Amstel het woord, die zich ongeveer in dezer voege uitsprak:

»Voor velen van ons is deze dag een dag van vreugde, niet het minst voor mij, nu een strijd, die jaren lang in veler harten gestreden is, schijnt te zullen worden geëindigd. Waar wij uit de banden der Synodale hierarchie waren verlost, daar had ik de Christelijk Gereformeerden hartelijk lief in den Heere, en niets wenschte ik vuriger dan één te zijn, als wedergeborenen door éénzelfden H. Geest, verlost door hetzelfde bloed, wandelende op denzelfden weg naar het hemelsche Zion. Waar wij den Heere saam in den hemel zullen verheerlijken, zouden wij het daar dan ook op aarde niet doen? Dit is zeker, vereeniging is

---

*) In het vorige verslag slopen enkele drukfouten in, die correctie behoeven.
Op blad 2, kolom 5, r. 59 v. b. staat: geeft u lees: geeft, is. Op blad 3, kolom 1, r. 54 v. b. staat, secties, uit, lees: secties, door. Op blad 3, kolom 1, r. 29 v. o. staat: weken, lees: weken geleden.